

แนวทางสร้างประชาธิปไตยทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

โดย รองศาสตราจารย์วิทยากร เชียงกุล*

บทความนี้ประกอบด้วย 5 หัวข้อย่อยคือ 1 ประชาธิปไตยใหม่/ประชาธิปไตยที่มีชีวิตจริง 2 แนวทางสร้างการเมืองเศรษฐกิจและสังคมใหม่ 3 การปฏิรูประบบเลือกตั้งและปฏิรูปการเมืองด้านต่าง ๆ 4 การพัฒนาประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและทางสังคม 5 สร้างวัฒนธรรมการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย 6 การให้การศึกษและพัฒนาพลเมืองที่รับผิดชอบ

1. ประชาธิปไตยใหม่/ประชาธิปไตยที่มีชีวิตจริง

ประชาธิปไตยมีความหมายกว้างกว่าแค่การเลือกตั้งผู้แทน คือต้องเป็นการเลือกตั้งที่ยุติธรรม ไม่มีการโกง การซื้อเสียงขายเสียง การใช้อิทธิพลบารมีและการสร้างหนี้บุญในระบบอุปถัมภ์หรือโครงการประชานิยมด้วย

ที่สำคัญต้องเป็นระบบที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เช่นสิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างเสมอภาค สิทธิในการได้รับการศึกษา ข้อมูลข่าวสาร มินางานที่ดีทำ มีการจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิทั้งของตนเองและชุมชนได้ และสามารถเลือกผู้แทนที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ไม่ใช่เป็นตัวแทนของบริษัททุนข้ามชาติและทุนใหญ่

ประชาธิปไตยแบบใหม่หมายถึงประชาชนต้องมีสิทธิพลเมืองและสิทธิมนุษยชน และชุมชนต้องมีสิทธิในการควบคุมทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนได้

ความรับผิดชอบต่อความผูกพันกับผลกระทบภายหลัง (Accountability) เป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับประชาธิปไตยแบบใหม่ การตัดสินใจว่าจะจัดการกับป่าในชุมชนอย่างไร หากให้สภาชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ พวกเขาจะคำนึงถึงผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ และลูกหลานได้มากกว่ารัฐบาลกลางในเมืองหลวงซึ่งมักเป็นตัวแทนของชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง

หลักการของประชาธิปไตยใหม่คือ การสร้างระบบบริหารที่เลือกอำนาจให้ประชาชนเลือกคนที่ต้องรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจของเขา ซึ่งหมายถึงต้องเป็นตัวแทนของประชาชน ที่รักษาผลประโยชน์ของคนในชุมชนและในประเทศ รวมทั้งต้องมีการออกกฎหมายจำกัดสิทธิและอำนาจของนายทุนที่อยู่นอกชุมชนและนอกประเทศออกไป

* คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ระบบประชาธิปไตยที่เน้นแต่การเลือกตั้งผู้แทน กลายเป็นระบบประชาธิปไตยของตัวแทนนายทุน ที่ใช้อำนาจทุนและความรู้ที่เหนือกว่าคนอื่น ทำให้ตนเองได้รับเลือกเข้ามาเป็นรัฐบาล แล้วก็ไปเจรจาตกลงเรื่องการลงทุน การค้ากับบริษัทข้ามชาติในที่ลับตา และพร้อมที่จะลดเงื่อนไขมาตรฐานด้านสุขภาพ แรงงาน และสภาพแวดล้อมของประเทศ เพียงเพื่อผลกำไรของบริษัททุนข้ามชาติและบริษัทร่วมลงทุนของพวกนายทุนในประเทศ

การต่อสู้เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยแบบใหม่ ต้องเน้นการทำให้ชุมชนท้องถิ่น องค์กรประชาชนรูปแบบต่าง ๆ เข้มแข็ง มีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้งบประมาณ และทรัพยากรโดยภาคประชาชนเพิ่มขึ้น การขยายบทบาทของกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ สหภาพแรงงาน สมาคมเกษตรกร และสมาคมอาชีพต่าง ๆ กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติ สภาพแวดล้อม กลุ่มการพัฒนาทางเลือก และกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของคนจน คนด้อยโอกาส คนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมประเภทต่าง ๆ เพื่อคัดค้านการครอบงำเอาเปรียบของบริษัทข้ามชาติ และต้องมีการปฏิรูปการลงทุน การค้า และการเงินการธนาคาร ให้เป็นธรรมสำหรับประเทศและกลุ่มคนยากจน เพื่อการสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของประชาธิปไตยทางการเมืองและสังคม

ประชาธิปไตยที่มีชีวิตจริง

ระบบการเลือกตั้งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย ไม่ได้แปลว่า มีการเลือกตั้งแล้วถือว่าเป็นประชาธิปไตยเสมอไป หากประชาชนต้องการจะตรวจสอบว่า สภาพการเมืองในตอนไหนเป็นประชาธิปไตยที่แท้หรือไม่ ต้องพิจารณาว่าสภาพการเมืองในขณะนั้นประกอบไปด้วยสภาวะความเป็นประชาธิปไตยอย่างน้อย 6 ข้อ ดังต่อไปนี้ มากน้อยเพียงไร¹

1) การเลือกตั้งผู้แทนจะต้องเป็นอิสระและยุติธรรม ไม่มีการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อโกงการเลือกตั้ง ไม่มีการซื้อเสียงขายเสียง และการที่กลุ่มอภิสิทธิ์ชน ใช้อำนาจอิทธิพลและระบบอุปถัมภ์ ครอบงำโน้มน้าวให้ประชาชนที่ยากจนขาดการศึกษาและข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพ ต้องเลือกเฉพาะพวกเขา

2) ต้องมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจที่ดี เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ องค์กรอิสระ องค์กรประชาชนเป็นอิสระ และมีอำนาจต่อจริง สามารถตรวจสอบถ่วงดุลฝ่ายบริหารได้ และต่างฝ่ายต่างตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน รวมทั้งภาคประชาชน สามารถยื่นถอดถอนผู้แทนที่มีพฤติกรรมไม่ชอบธรรมได้ สิทธิของประชาชนในการยื่นถอดถอนผู้แทน ต้องถือว่าสำคัญเท่ากับสิทธิในการเลือกตั้ง และต้องอยู่คู่กัน จะขาดเสียไม่ได้

¹ "DEMOCRACY" ใน WWW.WIKIPEDIA.ORG, JOHN CAVANAGH AND JENY MANDER, EDITORS ALTERNATIVES TO ECONOMIC GLOBALIZATION BERRETT-KOEHLER PUBLISHER, INC 2004

3) การบริหารบ้านเมืองจะต้องโปร่งใส มีความรับผิดชอบที่ผูกพันกับผลกระทบ ภายหลังอย่างมีเหตุผลอธิบายได้ (Accountability) และเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่มีการคอร์รัปชั่น การหาผลประโยชน์ทับซ้อน การเล่นพรรคพวก การหาประโยชน์ส่วนตัว การใช้ อภิสิทธิ์และอำนาจบาตรใหญ่ของฝ่ายผู้แทน ที่ได้รับเลือกเข้ามาเป็นรัฐบาล

4) มีรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ที่มุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่ อย่างเสมอภาค มีเหตุผล มีความคงเส้นคงวา คนส่วนใหญ่ยอมรับ รวมทั้งรัฐธรรมนูญและ กฎหมายเหล่านั้นต้องมีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติได้จริง ๆ ด้วย

5) สื่อมวลชนและองค์กรประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ เป็นอิสระ มีศักดิ์ศรี และ เข้มแข็ง ประชาชนมีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง และมีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การ แสดงความคิดเห็น การสมาคม การชุมนุม การทำประชาพิจารณ์ (เปิดอภิปรายความคิดเห็น ประชาชนเรื่องกฎหมายและโครงการต่าง ๆ) และการลงประชามติว่า ประชาชนจะรับมือหรือไม่ ในเรื่องสำคัญ ตลอดจนประชาชนสามารถใช้สิทธิ์ในการเข้าชื่อถอดถอน ผู้แทนที่มีพฤติกรรมโกง หรือเสื่อมเสียอื่น ๆ ได้ โดยไม่เสี่ยงต่อการคุกคามจากอำนาจรัฐ

6) มีการกระจายการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม สู่ประชาชนอย่างเป็นธรรม ทำให้เกิดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและทางสังคม (เสรีภาพและความเสมอภาค ทางศาสนา วัฒนธรรม การศึกษา สาธารณสุข ฐานะทางสังคม) และมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมที่มั่นคง สม่ำเสมอ²

2. แนวทางสร้างการเมือง เศรษฐกิจและสังคมใหม่

ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐบาลตัวแทนระบอบทักษิณและกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อ ประชาธิปไตย ในปี 2551 เป็นเพียงอาการของโรควิกฤติทางการเมือง แต่รากเหง้าของวิกฤติ มา จากปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมือง และนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ แบบทุนนิยมผูกขาด (ของรัฐบาลทุกรัฐบาล แต่รุนแรงที่สุดในสมัยรัฐบาลทักษิณ) ที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางด้านอำนาจ ฐานะ รายได้ ความรู้ ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ อย่างมาก

ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงนี้เองที่ทำให้นักธุรกิจการเมืองใช้วิธีซื้อเสียง อิทธิพลระบอบ อุปถัมภ์และการโฆษณาหาเสียงแบบประชานิยมเข้ามาเป็นรัฐบาลหาผลประโยชน์จากการทุจริตฉ้อฉล และผลประโยชน์ทับซ้อนได้มากขึ้น โดยที่ประชาชนจำนวนมากถูก ครอบงำให้เชื่อว่ารัฐบาลแบบไทยรักไทยเป็นรัฐบาลที่มุ่งช่วยคนจน

กลุ่มพันธมิตรฯเป็นกลุ่มผลักดันตรวจสอบเรื่องการคอร์รัปชั่นและการหาผลประโยชน์ทับ ซ้อน รวมทั้งการใช้อำนาจในทางไม่ชอบของรัฐบาลได้อย่างมีพลังมากกว่ากลุ่มใด กลุ่มพันธมิตรฯ

² วิทยากร เชียงกูล ก้าวข้ามระบอบทักษิณสู่เส้นทางปฏิรูปการเมืองเศรษฐกิจ : สนพ.บ้านพระอาทิตย์, 2550

ยังพยายามเสนอเรื่องการเมืองใหม่หลายเรื่อง เช่นเสนอให้ส.ส. ครึ่งหนึ่งมาจากกลุ่มอาชีพ เพื่อจะได้เป็นตัวแทนของประชาชนที่มีอาชีพหลากหลาย แกนนำกลุ่มพันธมิตรบางคนเสนอว่าต้องสร้างระบบการศึกษาใหม่ เศรษฐกิจสังคมแบบใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อเสนอที่ดีว่าการเมืองแบบเก่า แต่หลายเรื่องยังเป็นการเสนอแบบต่างคนต่างคิดเอง มีลักษณะเป็นอุดมคติลอย ๆ ยังไม่เป็นเอกภาพและไม่ชัดเจนเป็นระบบ

การออกแบบสร้างการเมืองใหม่ เป็นเรื่องใหญ่และซับซ้อนที่ไม่อาจแก้ไขโดยสูตรหนึ่งสูตรใดในระยะสั้น ๆ ได้ นักวิชาการ นักวิชาชีพ ผู้นำชุมชน องค์กรประชาชนกลุ่มต่าง ๆ จะต้องช่วยกันระดมสมองศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง โดยถือข้อเสนอของกลุ่มพันธมิตรเป็นความเห็นหนึ่ง แต่ต้องมองในแง่ความเป็นจริงว่า ถึงกลุ่มพันธมิตรจะทำหน้าที่เป็นยามเฝ้าแผ่นดินต่อต้านรัฐบาลจ้องโกงและใช้อำนาจในทางไม่ชอบอย่างได้ผลกว่าทุกกลุ่มในขณะนี้ ไม่ได้แปลว่ากลุ่มพันธมิตรจะอยู่ในฐานะที่จะเสนอเรื่องการเมืองใหม่ได้ดีกว่าหรือมีความเป็นไปได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

การเมืองใหม่ควรมีความหมายกว้างว่า หมายถึงการปฏิรูปทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ให้เป็นประชาธิปไตย เป็นธรรม โปร่งใส มีประสิทธิภาพและยั่งยืนอย่างแท้จริง นั่นหมายถึงว่าต้องรณรงค์ต่อสู้กับระบบเศรษฐกิจสังคมแบบเก่ารวมทั้งความคิดแบบเก่าที่มีอิทธิพลฝังรากลึกมาก เพราะชนชั้นนำทุกกลุ่มได้ประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจ/สังคมเก่าด้วย ไม่ใช่แค่เฉพาะกลุ่มทักษิณเท่านั้น นี่คือความจริงอันซับซ้อนที่ประชาชนจะต้องเข้าใจ จะมองปัญหาแบบขาวดำว่าจะเลือกข้าง โคนล้มทักษิณหรือสนับสนุนทักษิณ หรือมองการเมืองใหม่สังคมใหม่แบบอุดมคติลอย ๆ คงไม่ได้

การจะปฏิรูปการเมืองได้อย่างแท้จริงจะต้องมีการศึกษาค้นคว้าและการระดมความคิดเห็นจากประชาชนที่ตื่นตัว/เห็นแก่ส่วนรวมอย่างกว้างขวางหลากหลาย ในบรรยากาศที่ส่งเสริมการใช้ข้อมูล องค์กรความรู้ เหตุผล การเปิดใจกว้างรับฟังอย่างรอบด้าน การคิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบ แต่ต้องยืนหยัดอยู่บนพื้นฐานของการสร้างการเมืองภาคพลเมืองให้เข้มแข็ง และบนพื้นฐานของการมุ่งให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ ไม่ใช่เพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสถาบันใดสถาบันหนึ่ง

หากนักวิชาการ นักวิชาชีพ นักพัฒนาองค์กรเอกชน องค์กรประชาชนฯลฯ ตื่นตัวเข้ามาแสดงบทบาทในการศึกษาวิจัย เผยแพร่ความรู้ และผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงปฏิรูปโครงสร้างการเมือง เศรษฐกิจสังคม จะเป็นการส่งเสริมงานที่กลุ่มพันธมิตรฯ กำลังทำได้ดีกว่าที่จะฝากให้กลุ่มพันธมิตรฯ ทำให้ทุกอย่าง โดยกลุ่มต่าง ๆ อาจจะมีมือหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร อภิปรายถกเถียงกัน เพื่อให้ได้แนวคิดที่รอบด้านที่ตระหนักถึงความจริงของสังคมไทย และความเป็นไปได้ อย่างมีองค์กรความรู้และอย่างเป็นระบบมากขึ้น

แนวทางการสร้างการเมืองใหม่หรือประชาธิปไตยใหม่

การปฏิรูประบบเลือกตั้ง เป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบประชาธิปไตย การจะปฏิรูปประชาธิปไตยทั้งระบบจะต้องปฏิรูปทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมหลายเรื่องไปพร้อมกัน อย่างน้อย 5 เรื่อง คือ

1.) **การปฏิรูประบบการเมือง** (รวมทั้งระบบกฎหมาย) เช่นปฏิรูปที่มาและสิทธิหน้าที่ของส.ส. ส.ว. รัฐบาล องคมนตรีอิสระ ตุลาการ เพื่อให้ได้ผู้แทนที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกร คนงาน ผู้ประกอบอาชีพอิสระรายย่อย ซึ่งเป็นคนจนและเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศอย่างแท้จริง (รายละเอียดดูในหัวข้อ 3) มีการคานอำนาจนักการเมืองโดยองคมนตรีอิสระ ตุลาการ และองค์กรต่าง ๆ ซึ่งจะต้องปฏิรูปที่มาและการทำงานให้เป็นอิสระจริง มีองค์ความรู้และความกล้าหาญความเข้มแข็ง เช่นกต. ในอินเดีย และปช. ในฮ่องกง สิงคโปร์ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทที่สำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และทำให้การเมืองโปร่งใส เป็นธรรมขึ้นได้จริง ๆ

2.) **การปฏิรูปการศึกษาและสื่อมวลชน** เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องทำควบคู่กันไปเพราะถึงจะแก้ไขรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้ได้อย่างไร นักธุรกิจการเมืองแบบเก่าก็จะหาทางแทรกเข้ามาได้ ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษา ข้อมูล ข่าวสารและจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม **ดังนั้นจึงต้องมีการรณรงค์เพื่อปฏิรูปการศึกษาระดับชาติที่ต้องใหญ่มากกว่างานประจำของกระทรวงศึกษาจึงจะทำได้สำเร็จ** เช่นมีคณะกรรมการระดับชาติเพื่อการปฏิรูปการศึกษาและสื่อมวลชนที่มีอำนาจเหนือรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งควรเป็นแค่เลขานุการ / ผู้ประสานงาน

คณะกรรมการชุดนี้จะต้องกำหนดและพัฒนาหน่วยงานรัฐ ทั้งกระทรวงศึกษาและหน่วยงานอื่น เพื่อรณรงค์ให้คนใฝ่รู้ รักการอ่าน คิดวิเคราะห์ โดยใช้เหตุผลและองค์ความรู้ มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เป็นพลเมืองที่ตื่นตัว มีบทบาททางการเมืองและสังคมมากขึ้น กระจายการจัดการศึกษาและการจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์สู่องค์กรท้องถิ่นและองค์กรภาคประชาชน ปฏิรูปองค์กรคณะสงฆ์ ให้มีการคัดเลือกคนมีการศึกษาและเผยแพร่ความรู้ด้านศาสนาอย่างมีคุณภาพ และส่งเสริมการพัฒนาทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่ยกระดับสติปัญญาและจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมประชาชน

3.) **การขยายการเผยแพร่ความรู้และจัดตั้งองค์กรประชาชน** เช่น กลุ่มศึกษาและตรวจสอบผลักดันทางการเมือง สหภาพแรงงาน (รวมทั้งสหภาพรัฐวิสาหกิจ, สหภาพครูอาจารย์ สหภาพข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ฯลฯ) สมาคม, สหพันธ์เกษตรกร สมาคมอาชีพ สมาคมนักวิชาการ นักวิชาชีพ สหกรณ์ประเภทต่าง ๆ สมาคมและองค์กรด้านสิทธิเสรีภาพ ด้านศาสนา

จริยธรรม ด้านสุขภาพอนามัย การปกป้องดูแลทรัพยากรและสภาพแวดล้อมฯ เพื่อสร้าง การเมืองและเศรษฐกิจภาคพลเมืองให้เข้มแข็งขึ้น

4.) **ปฏิรูประบบเศรษฐกิจให้เป็นระบบผสมระหว่างทุนนิยมที่มีการแข่งขันที่เป็น ธรรม** (ต่อต้านการผูกขาดตัดตอนและการค้ากำไรเกินควรจากผู้บริโภค) กับระบบสหกรณ์และ รัฐสวัสดิการ โดยต้องส่งเสริมพัฒนาสหกรณ์ผู้ผลิต ผู้บริโภค สหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์ รูปแบบต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อให้สหกรณ์เข้าไปแข่งขันและค่อย ๆ เข้าแทนที่บริษัทธุรกิจ ธนาคารเอกชน และรัฐวิสาหกิจได้เพิ่มขึ้น นี่คือการสร้างระบบเศรษฐกิจใหม่ที่มีการจัด ความสัมพันธ์เรื่องการถือครองปัจจัยการผลิตใหม่อย่างเป็นระบบ ที่จะช่วยเสริม **ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง** ซึ่งเป็นเพียงปรัชญาหรือแนวคิดในเรื่องการผลิตการบริโภค (ไม่ใช่ตัวระบบ เศรษฐกิจ) ให้เป็นจริงได้

นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจต้องเน้นการพึ่งตนเอง การพึ่งแรงงาน ทรัพยากร เทคโนโลยีที่เหมาะสม และตลาดภายในประเทศเพิ่มขึ้น ลดการพึ่งพาการลงทุนและ การค้ากับต่างประเทศแบบสุดโต่งมากเกินไปโดยไม่จำเป็นลงมา กระจายการพัฒนาทาง เศรษฐกิจสังคมไปสู่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม รัฐจัดเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า และหา รายได้จากสาธารณะสมบัติอย่างโปร่งใสมีประสิทธิภาพ เพื่อรัฐจะได้มีงบประมาณมาใช้พัฒนา การศึกษา สาธารณสุข รัฐสวัสดิการ และชุมชนสวัสดิการได้เพิ่มขึ้น แนวทางการพัฒนาควรเน้น การอนุรักษ์สภาพแวดล้อม การพัฒนาคุณภาพชีวิต และเน้นการเพิ่มความสุขประชาชาติ มากกว่า การเพิ่มของสินค้าและบริการ **เศรษฐกิจไทยแบบใหม่นี้จะสามารถพัฒนาจากการสร้าง รากฐานภายในประเทศให้เข้มแข็งได้ และจะยืนอยู่ได้แม้เศรษฐกิจสหรัฐหรือเศรษฐกิจ ทุนนิยมโลกจะถดถอยมีปัญหาสักแค่ไหนก็ตาม**

5.) **ปฏิรูประบบราชการและองค์การบริหารท้องถิ่น** (รวมทั้งกฎหมาย โครงสร้างและ วิธีการในการบริหาร) เพื่อคัดเลือกและส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานมีแรงจูงใจในการทำงานอย่างมี ประสิทธิภาพและได้ผลตอบแทนที่สูงขึ้น มีความภาคภูมิใจในงานของตนทำงานอย่างโปร่งใส เป็น ธรรม ลดอำนาจจากส่วนกลางลง กระจายอำนาจทรัพยากรและความรู้สู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึงเป็น ธรรม มีการพัฒนาและตรวจสอบบุคคลากรระดับท้องถิ่นส่งเสริมการพัฒนาการบริหารท้องถิ่นจาก ระดับรากหญ้าแบบยืดหยุ่นคล่องตัวที่สามารถทำงานอย่างได้ผลงานตามความพร้อมและความ เหมาะสมของท้องถิ่น เช่นการจัดตั้งสภาชุมชนขนาดเล็กแบบเวเนซุเอลา³ โดยส่งเสริมให้ ประชาชนในกลุ่มบ้าน หมู่บ้านที่มีความพร้อม จะ 50-200 ครอบครัวนั้นก็แล้วแต่ เป็นฝ่ายริเริ่มขอจด ทะเบียนสภาชุมชนขนาดเล็ก ซึ่งสมาชิกสามารถเข้าร่วมประชุมและใช้ประชาธิปไตย

³ วิทยากร เชียงกูล อุโก ซาเวซ ผู้นำการเมืองใหม่ในลาตินอเมริกา บ้านพระอาทิตย์ 2551

ทางตรงได้ดีกว่าอบต. ซึ่งใหญ่โต เป็นระบบบริหารราชการแบบบนลงล่าง และตรวจสอบได้ยากเกินไป

สภาชุมชนแบบใหม่จะใช้วิธีทำงานแบบนัดให้สมาชิกทั้งหมดในชุมชนมาเข้าร่วมประชุม เพื่อเลือกกรรมการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ การพิจารณาโครงการ งบประมาณและเรื่องสำคัญได้โดยตรง กรรมการและเจ้าหน้าที่ที่ช่วยงานไม่มีเงินเดือน แต่รัฐจัดงบประมาณในการจัดประชุมตามสถานที่ที่พอมืออยู่แล้ว เช่นโรงเรียน วัด โดยไม่ต้องไปเช่าก่อสร้างสถานที่และในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ซึ่งอาจร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วสำหรับโครงการที่ใหญ่กว่าระดับชุมชนได้ อาจจะมีเบี้ยเลี้ยงการประชุมหรือค่าตอบแทนให้กรรมการหรือผู้ประสานงานแล้วแต่สภาชุมชนแต่ละแห่งจะเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์และบริหารงบบนเอง ทางรัฐมีการจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อการพัฒนาสภาชุมชนทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง วางหลักเกณฑ์กว้าง ๆ กระจายทุนและตรวจสอบความโปร่งใสและประสิทธิภาพการทำงานของสภาชุมชน

ส่วนอบต., องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ รวมทั้งกทม. ต้องหาทางปฏิรูปแก้ไข จุดอ่อนอย่างจริงจัง เพื่อให้มีการคัดเลือกคนและการควบคุมสนับสนุนการทำงานได้อย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมเพิ่มขึ้น การมุ่งพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งขึ้น จะช่วยให้การเลือกตั้งผู้แทนระดับประเทศดีขึ้นด้วย

วิธีการที่จะทำให้เกิดการปฏิรูปทั้ง 5 เรื่องนี้ได้อย่างไร เป็นเรื่องที่ประชาชนจะต้องร่วมกันคิดร่วมกันผลักดันต่อสู้อย่างต่อเนื่อง การเผยแพร่ความรู้และการจัดตั้งประชาชนถือเป็นวิธีการหลักที่สำคัญ ที่ในทางปฏิบัติสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ รูปแบบการจัดชุมนุมประท้วงรัฐบาลและมีคนมากกล่าวปราศรัยและถ่ายทอดทางวิทยุชุมชนและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมที่กลุ่มพันธมิตรฯทำอยู่เป็นรูปแบบหนึ่งที่ปลุกให้คนตื่นตัวรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ในระดับกว้าง แต่ยังเป็นรูปแบบที่จะขยายไปสู่คนที่พอจะสนใจการเมือง รู้เรื่องการเมืองบ้างอยู่แล้ว ซึ่งมีอยู่จำกัด ระบบแบบนี้อาจไม่ได้ผลสำหรับคนที่มีความคิดความเชื่อที่ต่างไปหรือคนที่ไม่สนใจการเมืองเลย นอกจากนี้การเข้าร่วมชุมนุมมีลักษณะเป็นการจัดตั้งองค์กรแบบหลวม ๆ เหมือนเป็นกลุ่มเฉพาะกิจที่มีแนวคิดอุดมการณ์ร่วมกันในการคัดค้านระบบทักษิณ แต่ยังไม่ได้พัฒนาเป็นกลุ่มองค์กรทางการเมืองที่มีอุดมการณ์ก้าวไปข้างหน้าในทิศทางเดียวกันและมีการจัดตั้งระดับลึกอย่างเข้มแข็งเป็นระบบ

3. การปฏิรูประบบเลือกตั้งและการปฏิรูปการเมือง

การเมืองใหม่ในความหมายกว้าง คือการปฏิรูปการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดอย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่มีการเลือกตั้งผู้แทนที่มาจาก การซื้อขายเสียง การใช้อิทธิพลและระบบอุปถัมภ์

การที่กลุ่มพันธมิตรฯ เสนอเปลี่ยนระบบการเลือกตั้ง เพิ่มการเลือกผู้แทนจากกลุ่มอาชีพต่างๆ อาจจะช่วยให้มีผู้แทนที่หลากหลายอาชีพ แต่ไม่ใช่ว่าจะได้ผู้แทนที่ดีขึ้นทั้งหมด หากประชาชนส่วนใหญ่ยังยากจน ขาดข้อมูลความรู้ ข่าวสาร ก็จะมีช่องโหว่ให้คนที่อยากเป็นผู้แทนเพื่อตัวเองและพรรคพวกซึ่งมีอยู่ในทุกกลุ่มอาชีพหาทางแทรกเข้ามาเป็นผู้แทนได้อยู่ดี

การปฏิรูประบบเลือกตั้งไม่อาจทำได้โดด ๆ จะต้องทำควบคู่กันไปกับการปฏิรูปการเมืองด้านอื่น ๆ อีกเช่น

1. ปฏิรูปการศึกษาและสื่อสารมวลชนให้มีคุณภาพ ช่วยให้เด็กเยาวชนประชาชนทั่วทั้งประเทศใฝ่รู้ รักการอ่าน คิดวิเคราะห์เป็นฉลาดเพื่อส่วนรวม
2. จัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อส่งเสริมพัฒนาความเข้มแข็งของการเมืองภาคพลเมือง เช่น ให้ข้อมูลข่าวสารและช่วยประชาชนจัดตั้งสหภาพแรงงาน สหพันธ์เกษตรกร สมาคมกลุ่มอาชีพ สหกรณ์ องค์กรประชาชนรูปแบบต่างๆ ยื่นฟ้อง ถอดถอน เสนอแก้ไข, กฎหมายใหม่ ฯลฯ
3. ปฏิรูประบบ กกต. และการจัดการเลือกตั้งให้โปร่งใส เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ ปฏิรูป ปปช. สตง. และองค์กรอิสระอื่นๆ ให้เป็นองค์กรที่ตรวจสอบนักการเมือง และเจ้าหน้าที่รัฐได้อย่างมีคุณภาพ
4. ปฏิรูปการกระจายอำนาจ ทรัพยากร และรัฐสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง เป็นธรรม โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ ปฏิรูปสภาชุมชนขนาดเล็ก สมาชิก 100-200 คนที่ประชาชนในชุมชนทุกคนสามารถเข้าร่วมประชุมแบบประชาธิปไตยทางตรงได้ และมีงบประมาณเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนด้วย

เฉพาะเรื่องการปฏิรูประบบการเลือกตั้งผู้แทน ผู้เขียนขอเสนอวิธีการเลือกตั้งแบบใหม่ 2 เรื่อง ซึ่งคิดว่าน่าจะช่วยให้ประเทศไทยได้ผู้แทนที่ดีกว่าแบบเก่า คือ

1. ประชาชนเลือกนายกรัฐมนตรีและทีมคณะรัฐมนตรีได้โดยตรง จะคิดเป็นคะแนนแบบเสียงข้างมากเลย หรือคำนวณเป็นคะแนนของคณะผู้เลือกตั้งในจังหวัดต่าง ๆ แบบการเลือกตั้งประธานาธิบดีในสหรัฐฯก็ค่อยคิดกัน เป้าหมายคือ เพื่อแยกอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ให้ส.ส.ไปทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ การเลือกนายกรัฐมนตรีและทีมคณะรัฐมนตรีโดยตรงไม่ใช่การเลือกประธานาธิบดี และไม่เกี่ยวกับระบอบสาธารณรัฐ เพราะพระมหากษัตริย์ไทยเป็นประมุขของประเทศตามรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว นายกรัฐมนตรีเป็นเพียงผู้นำฝ่ายบริหาร ซึ่งในระบบเก่านายกฯก็มาจากการเลือกตั้งทางอ้อม คือเลือก ส.ส.ก่อน แล้ว ส.ส. ทั้ง

สภาค่อยมาเลือกนายกฯ อีกครั้ง แต่ในการเมืองระบบเก่า นั้น ประชาชนมักเลือก ส.ส. โดยพิจารณาแค่หวังพึ่ง ส.ส. เพื่อประโยชน์เฉพาะหน้าในท้องถิ่นของพวกเขา ซึ่งในระบบการเมืองของไทยที่ข้าราชการยังใช้อำนาจบาตรใหญ่ และประชาชนมีปัญหาได้รับความไม่เป็นธรรมสูง งานของ ส.ส. ในการช่วยเหลือประชาชนท้องถิ่นก็เป็นประโยชน์ต่อประชาชนอยู่บ้าง แต่ปัญหา คือ ส.ส. เหล่านั้นมีอำนาจเหนือนายกฯ และคณะรัฐมนตรี ส.ส. ท้องถิ่นสามารถรวมกลุ่มกันเรียกร้อง โควต้า ตำแหน่งรัฐมนตรีได้ ทำให้ประเทศไทยได้คณะรัฐมนตรีที่ชี้เหร่และต้องคอยเอาใจ ส.ส.

การเลือกนายกรัฐมนตรีและทีมคณะรัฐมนตรีโดยตรงจะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เรื่องการเมืองและได้พิจารณาถึงผู้ที่จะมาเป็นผู้นำในการบริหารประเทศอย่างรอบคอบจริงจังมากขึ้น คนที่สมควรเป็นนายกฯ และทีมของเขา จะหาเสียงในด้านนโยบายและทำงานรับผิดชอบกับประชาชนได้โดยตรง นายกฯ จะเลือกและปรับเปลี่ยนรัฐมนตรีได้เอง โดยไม่ต้องอ้างว่าที่ตนยังแก้ปัญหาของประเทศไม่ได้เพราะเป็นรัฐบาลผสม ต้องเกรงใจคนโน้นคนนี้ เพื่อให้มีความยืดหยุ่น หากจำเป็นต้องจัดตั้งรัฐบาลผสมหลายพรรค ผู้สมัครนายกฯ อาจเสนอชื่อทีมของตนแค่ 5-10 คน ส่วนรัฐมนตรีที่เหลือ นายกฯ จะเลือกจากคนนอกหรือ ส.ส. ที่มีความสามารถบางคนได้ แต่รัฐมนตรีไม่ต้องมาจาก ส.ส. ทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ ควรจะเน้นให้ ส.ส. ทำหน้าที่นิติบัญญัติให้ติมากกว่า คนจะได้ไม่ทุ่มเงินเล่นการเมืองเพื่อใช้ตำแหน่ง ส.ส. เป็นบันไดสู่รัฐมนตรี

เราอาจจะกำหนดคุณสมบัติผู้สมัครนายกฯ ให้สูงขึ้น เช่น เฉพาะหัวหน้าพรรค ไม่เคยทำผิดกฎหมายใด ๆ หรือไม่เคยถูกสอบสวนถูกฟ้องในเรื่องคอร์รัปชั่นฯลฯ และ กกต. สนับสนุนให้มีการใช้วิทยุโทรทัศน์จัดให้ผู้สมัครนายกฯ และทีมคณะรัฐมนตรีอภิปรายแข่งขันกันในเรื่องนโยบาย จะทำให้การเลือกตั้งนายกฯ โดยตรง (เหมือนการเลือกผู้ว่า กทม.) มีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจมากกว่าแค่การเลือก ส.ส. นายกฯ แบบใหม่นี้จะถูกควบคุมตรวจสอบทั้งโดย ส.ส., องค์การอิสระ และประชาชน เช่นเมื่อครบครึ่งวาระเช่น 2 ปี ให้ประชาชน 20% ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงชื่อยื่นให้ กกต. จัดมีการลงประชามติเพื่อเรียกตำแหน่งคืน (ถอดถอน) นายกฯ รัฐมนตรี เหมือนกับการลงมติไม่ไว้วางใจของ ส.ส. ได้

2. ให้มีสภา ส.ส. สภาเดียว แต่ให้มีที่มา 3 ทางคือ 1. ส.ส. แบบแบ่งเขต, 2. ส.ส. แบบสัดส่วน และ 3. ส.ส. จากประชาชนต่าง ๆ อย่างหลากหลายกลุ่ม (แทนส.ว.)

- 1) ส.ส. แบบแบ่งเขต เป็นเขตเดียว เบอร์เดียว ถ้าลดจำนวนทั่วประเทศลงเหลือ 150 คน เขตก็ใหญ่พอสมควรหรือคิดง่าย ๆ จังหวัดเล็กได้ 1 คน จังหวัดใหญ่อยู่ระหว่าง 2-3 คน ที่สำคัญคือคนชนะต้องได้คะแนนเกิน 50% ของผู้ใช้สิทธิ จึงจะได้เป็น ส.ส. ถ้าเลือกรอบแรก คนที่ได้คะแนนสูงสุดได้ไม่เกิน 50% ต้องคัดคนที่ได้ที่ 1 และที่ 2 มาให้ประชาชนเลือกรอบ 2 ในสัปดาห์ถัดไป วิธีนี้จะทำให้ประชาชนเลือกได้รอบคอบขึ้น เป็นการเลือกโดยเสียงส่วนใหญ่อย่างแท้จริง ไม่ใช่ได้คะแนน 30% แต่สูงสุดก็ชนะแล้ว การจะซื้อเสียงให้ถึง

50% ทำได้ยากกว่าการซื้อเสียงแค่ 20%-30% ก็ชนะได้แบบเก่า ส.ส.ประเภทนี้จะเปิดกว้างแบบสมัครอิสระโดยไม่ต้องสังกัดพรรคก็ได้

2) **ส.ส.แบบสัดส่วน**ควรจะมีต่อไปเพราะจะส่งเสริมการแข่งขันในเรื่องนโยบายการทำงานเป็นทีมเวิร์ก และการพัฒนาพรรคการเมือง ประชาชนก็จะได้เรียนรู้การเลือกเชิงนโยบายหรือผลงานทั้งพรรคมากขึ้น ควรคิดคะแนนรวมทั้งประเทศและไม่กำหนดคะแนนรวมขั้นต่ำ 5% แบบที่เคยให้ ถ้าคะแนนรวมเข้าเกณฑ์ มีสิทธิได้ ส.ส. 1 คน ก็ให้เป็นไปตามนั้น พรรคจะได้แข่งขันกันในเรื่องนโยบาย และเปิดโอกาสให้พรรคเล็กที่เป็นตัวแทนเกษตรกร คนงาน นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นักสังคมนิยมฯลฯ มีสิทธิได้ ส.ส. 1-2 คน หรือมากกว่านั้นได้ และมีทางเติบโตต่อไปได้

3) **ส.ส. ที่มาจากระชาชนกลุ่มต่าง ๆ** อย่างหลากหลาย อาจจะมีชื่อมาแทน ส.ว.ก็ได้ การแบ่งกลุ่มประชาชน ควรแบ่งตามสถานะการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและลักษณะงานใหญ่ ๆ เป็น 5 กลุ่มใหญ่ เพราะถ้าไปแบ่งตามกลุ่มอาชีพย่อย ๆ ซึ่งมีหลายร้อยหลายพันอาชีพจะยุ่งยากซับซ้อนมาก และอาชีพที่เด่นดัง มีฐานะทางสังคมสูง และหรือมีการจัดตั้งสมาคมของตนเองจะเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นเป็นสัดส่วนน้อย

5 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1.เกษตรกร 2.พนักงาน, ลูกจ้าง รวมทั้งข้าราชการ ทหาร ตำรวจ รัฐวิสาหกิจ พนักงานองค์กรปกครองท้องถิ่น นักพัฒนาองค์กรเอกชนและมูลนิธิต่าง ๆ เพราะถือเป็นพวกกินเงินเดือนเหมือนกัน 3.ผู้ประกอบการอาชีพอิสระรายย่อย เช่น ช่าง คนรับจ้างทำงานทั่วไป พ่อค้าแม่ค้ารายย่อย ศิลปิน นักแสดงฯลฯ 4.เจ้าของกิจการ นักวิชาการ/นักวิชาชีพ 5.ประชาชนกลุ่มพิเศษ เช่น นักศึกษา แม่บ้าน ผู้เกษียณอายุ คนว่างงาน ชนกลุ่มน้อย ผู้พิการฯลฯ

ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้เลือกลงคะแนนว่าตนอยู่ในกลุ่มไหนใน 5 กลุ่มนี้ และสมัครเลือกตั้งและลงคะแนนเลือกตั้งผู้แทนตามกลุ่มอาชีพ จะให้องค์กรต่าง ๆ เป็นผู้เสนอชื่อผู้สมัครหรือให้แต่ละคนสมัครเองก็ได้ถ้ามีคนในกลุ่มอาชีพเดียวกันรับรองอย่างน้อย 200 คนขึ้นไป ใน 4 กลุ่มแรกให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละกลุ่มเป็นคนลงคะแนนแบบเลือกได้ทั้งพวก อาจแยกเป็นภูมิภาค หรือใช้ทั่วประเทศเป็นเขตเลือกตั้งก็แล้วแต่จะไปคิดกันในรายละเอียด สำหรับกลุ่มที่ 5 คือกลุ่มพิเศษ ควรมีโควต้าสำหรับชนกลุ่มน้อย ผู้หญิง ผู้พิการฯลฯ ด้วย

ถ้าคิดว่าการให้ประชาชนเลือกตั้งตามกลุ่มอาชีพจะยุ่งยากเกินไป อาจจะใช้วิธี**เลือกทางอ้อม** แบบให้ผู้สมัครมาประชุมกันเพื่อลงคะแนนเลือกกันเองในแต่ละกลุ่มอาชีพเหมือนการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญปี 2540 ก็น่าจะได้

ไม่ว่าจะปฏิรูประบบเลือกตั้งแบบไหน ก็จะมีจุดอ่อนหรือช่องโหว่ได้ทั้งนั้น เพื่อที่จะอุดช่องโหว่ จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการเมืองด้านอื่นควบคู่กันไป คือ

1) ปฏิรูปกระบวนการเลือกตั้งด้วยการ แก้ไขกฎหมายทำให้ ส.ส.มีโอกาสโง่งง หาผลประโยชน์ทับซ้อนได้ยากขึ้น เช่น ห้าม ส.ส.ดำรงตำแหน่งอื่น ห้ามทำธุรกิจหรือถือหุ้นในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับรัฐ ฯลฯ และทำให้ ส.ส.มีโอกาสถูกโกง โกง ถูกถอดถอนได้ง่ายกว่าเดิม เช่น ขาดประชุมเกิน 10% ของวันประชุม ถูกถอดถอนได้ ทำผิดกฎหมายถูกฟ้องร้องคดีใด ละเมิดศีลธรรม จริยธรรมถูกถอดถอนได้

2) ปฏิรูป กกต.ให้เข้มแข็ง เป็นอิสระ แบบในอินเดียและประเทศอื่น ปฏิรูปปช. (ป้องกันและปราบปรามการทุจริต) ให้เป็นองค์กรอิสระที่เข้มแข็งแบบในฮ่องกง สิงคโปร์ มีการคัดเลือกตรวจสอบคนที่เข้ามาทำงานอย่างเข้มงวด ให้ผลตอบแทนสูง มีงบดำเนินการสูง มีอำนาจเพิ่มขึ้น⁴

3) จัดสรรงบประมาณและให้อำนาจหน้าที่ให้องค์กรพัฒนาเอกชนสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ทำงานคู่ไปกับ กกต.

4) มีศาลเลือกตั้ง เพื่อลดและคานอำนาจ กกต.

5) ลงทุนพัฒนาระบบการลงคะแนนด้วยคอมพิวเตอร์ควบคู่ไปกับการใช้การนับบัตร ที่ต้องทำให้โปร่งใสตรวจสอบได้

6) ส่งเสริมให้คนงาน นักศึกษา ลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งที่โรงงานและมหาวิทยาลัยได้

7) กำหนดโทษผู้ซื้อเสียงให้รุนแรงขึ้น เช่น ปรับจำนวนมากขึ้น ถูกจำคุก ถูกตัดสิทธิการมีบทบาททางการเมืองรวมทั้งกรรมการบริหารพรรคด้วย 10 ปี ส่วนผู้ขายเสียงอาจจะมีโทษน้อยกว่าหรือเปิดช่องให้ผู้ซื้อเสียงมาเป็นพยานได้โดยไม่มีความผิด และให้มีโครงการการปกป้องพยานด้วย

4. การพัฒนาประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและทางสังคม

ประชาธิปไตยจะเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ได้ต้องมุ่งเน้น การพัฒนาที่เป็นธรรมและยั่งยืน การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) คือการพัฒนาชนิดที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมให้น้อยที่สุด รวมถึงส่งเสริมให้มีการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ได้ เพื่อที่จะได้มีขยะ มลภาวะลดลงและทำให้มีทรัพยากรอย่างพอเพียงสำหรับชาวโลกทั้งรุ่นปัจจุบันและรุ่นลูกหลาน รวมทั้งต้องคิดเผื่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ให้มีชีวิตอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ถูกทำให้สูญพันธุ์ไปด้วย

⁴ วิทยากร เชียงกูล ปราบคอร์รัปชันอย่างได้ผล สหาย 2549

กลุ่มนักวิชาการ นักพัฒนาองค์กรเอกชนในที่ประชุม World Social Forum ซึ่งเป็นที่ประชุมนานาชาติของภาคประชาชนที่จัดคู่ขนานกับ World Economic Forum ของภาครัฐบาล และนักธุรกิจ ได้เสนอแนวทางสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน⁵ พอสรุปได้คือ

- 1) **สร้างประชาธิปไตยใหม่ / ประชาธิปไตยที่มีชีวิตจริง (อ่านหัวข้อใหญ่ข้อ 1)**
- 2) **การยึดถือชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง (Subsidiarity)**

การตัดสินใจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ใดที่ทำได้ที่ท้องถิ่น เช่น ระบบเก็บภาษีและจัดสรรการใช้ทรัพยากรของคนในชุมชน เรื่องการศึกษา ศาสนา สาธารณสุข สวัสดิการสังคมฯ ต้องทำที่ระดับท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงเสมอ

หลักการนี้เน้นสิทธิในการตัดสินใจด้วยตัวเอง ของประชาชน ชุมชน และประเทศ ตราบเท่าที่ไม่ไปละเมิดสิทธิทำนองเดียวกับผู้อื่น

สิทธิของชุมชนท้องถิ่น จะได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมโดย

1. การเป็นเจ้าของ ผู้ควบคุมทรัพยากรและสินทรัพย์ ที่ใช้ในการผลิตทางเศรษฐกิจ โดยชุมชนและโดยประเทศ ไม่ใช่โดยบริษัทข้ามชาติ
2. ระบบการออกกฎหมายในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ที่ซึ่งรัฐบาลกลางระดับชาติ มีหน้าที่สนับสนุนรัฐบาลท้องถิ่น ให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนา ที่ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดเอง
3. การพึ่งตนเองได้ในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ในการใช้ทรัพยากร แรงงาน ของท้องถิ่นและของชาติ เพื่อตอบสนองความต้องการที่จำเป็นของประชาชน (เช่น เรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย ยาฯ) เพื่อลดการพึ่งพิงคนภายนอก ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเอง ลดการผูกเอารัดเอาเปรียบ ลดปัญหาการแข่งขันแบบคนชนะได้ทุกอย่าง ซึ่งเป็นหลักสำคัญของระบบทุนนิยมโลก แต่ชุมชนท้องถิ่นและประชาชนในประเทศ ก็ยังคงสร้างความสัมพันธ์แบบร่วมมือ และแข่งขันอย่างสันติวิธีกับคนนอกถิ่นและประชาชาติอื่น ที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน ไม่ว่าจะในด้านการค้า การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การแบ่งปันในเรื่องข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี
4. การเน้นการผลิตและการบริโภคในระดับท้องถิ่น ยังมุ่งลดการค้าระหว่างประเทศระยะไกล ที่ไม่จำเป็นหรือจำเป็นน้อย ช่วยประหยัดการใช้พลังงาน ประหยัดการเดินทางไปทำงานไกลภูมิภาคต่างๆ ลดค่าใช้จ่ายการขนส่ง การจัดจำหน่าย ลดการทำลายสภาพแวดล้อม รวมทั้งทำให้ผู้บริโภค ได้บริโภคอาหารที่สดและปลอดภัยกว่าด้วย

⁵ ข้อมูลส่วนใหญ่ได้จาก John Cavanagh and Jeny Mander, editors *Alternativer to Economic*

Globalization : Berrett-Koehler Publisher, Inc 2004

3) ความยั่งยืนทางด้านสภาพแวดล้อม (Ecological Sustainability)

สิ่งมีชีวิตทุกสิ่งในโลกนี้ ต่างขึ้นอยู่กับสุขภาพของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เพราะโลกคือระบบที่สิ่งมีชีวิตสนับสนุนซึ่งกันและกัน การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ คือการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศของโลกและจักรวาล ระบบเศรษฐกิจจะอยู่ได้อย่างยืนยาวหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่า เราจะสามารถสนองตอบความต้องการที่จำเป็นของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำลายความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในโลกนี้ จนคนรุ่นหลังไม่สามารถสนองตอบความต้องการที่จำเป็นของคนรุ่นเขาได้หรือไม่

ดังนั้น สังคมมนุษย์จะอยู่ได้อย่างยั่งยืนหรือไม่ ต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้คือ

- 1) อัตราการลงทุนเพื่อใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (เช่น ป่าไม้ พลังงาน) ไม่ควรสูงกว่าอัตราการฟื้นตัวสร้างขึ้นมาใหม่ของทรัพยากรนั้น ๆ
- 2) อัตราการบริโภคทรัพยากร ไม่ควรสูงกว่าความสามารถในการผลิตทรัพยากรขึ้นมาทดแทนและใช้งานได้ทัน
- 3) อัตราการปล่อยของเสียและการสร้างมลภาวะต่างๆ โดยโรงงานอุตสาหกรรม การขนส่ง การผลิตและการบริโภคต่าง ๆ ไม่ควรสูงเกินกว่าความสามารถ ในการที่จะรองรับได้ของระบบธรรมชาติ

แต่ปัจจุบัน การพัฒนาของระบบโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ หรือทุนนิยมโลก เป็นตัวการทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของโลก ในอัตราที่สูงกว่าการฟื้นตัวได้ใหม่ของธรรมชาติมาก เพราะระบบทุนนิยมโลกใช้หลักเกณฑ์ของตนเอง ที่ตรงกันข้ามกับความยั่งยืนทางด้านสภาพแวดล้อมโดยสิ้นเชิง หลักเกณฑ์ของทุนนิยมโลกคือ เพิ่มการบริโภคสินค้า ขยายการลงทุนการใช้ทรัพยากร เพิ่มขยะและมลภาวะในมหาสมุทร ผืนดิน และท้องฟ้า

การที่จะสร้างสังคมโลกที่ยั่งยืนได้ ต้องสร้างระบบใหม่ ค่านิยมใหม่ เช่น การใช้พลังงานทางเลือกแทนพลังงานจากฟอสซิล การใช้เกษตรทางเลือก สาธารณสุขทางเลือก การผลิตและเทคโนโลยีทางเลือกที่เหมาะสมอื่นๆ (แทนการผลิตแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตก ที่ต้องสั่งเข้าสารเคมี ยา ปesticide อื่น ๆ มาก) การทำการเกษตรแบบฟาร์มเล็กและสหกรณ์ เพื่อมุ่งขายประชาชนใกล้เคียง มากกว่าฟาร์มขนาดใหญ่เพื่อการส่งออก การผลิตควรเป็นไปเพื่อความพอเพียง ความเป็นธรรม ความยั่งยืน แทนที่การมุ่งสร้างแต่ความมั่งคั่งทางวัตถุ เพื่อผลกำไรของบริษัท

บางคนเรียกแนวทางใหม่นี้ว่า Localization – **ชุมชนภิวัตน์** เพื่อใช้คำหรือเป็นทางเลือกแทน Globalization – **โลกาภิวัตน์** โดยไม่ปฏิเสธการลงทุนและการค้าขายที่จำเป็น ที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรมต่อทั้ง 2 ฝ่าย

4) มรดกของส่วนรวม (Common Heritage)

มีทรัพยากรหลายอย่างที่เป็นมรดกของส่วนรวม ที่คนในชุมชน ประเทศ หรือในโลก มีสิทธิในการใช้ร่วมกันอย่างเสมอภาค ไม่ควรถูกยึดครองเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของบริษัท หรือถูกทำให้กลายเป็นสินค้าเพื่อซื้อขายในตลาดของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม

ทรัพยากรของส่วนรวม อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1.) น้ำ ที่ดิน อากาศ ป่า (ป่าชุมชน ป่าของชาติ) ยืนที่ถ่ายทอดกันมา สัตว์น้ำที่เป็นอาหาร ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งชีวิตของคนทุกคนต้องพึ่งพา

2.) วัฒนธรรมและความรู้ดั้งเดิมในการดำรงชีพ เพื่อความอยู่รอดและขยายเผ่าพันธุ์ ซึ่งเป็นการสร้างขึ้นมาด้วยกันของเผ่าพันธุ์มนุษย์ของเรา เช่น สมุนไพร การแพทย์แบบดั้งเดิม ภูมิปัญญา เรื่องการทำมาหากิน การดูแลตัวเองและชุมชน ทัศนคติ คติประเพณีต่างๆ

3.) ทรัพยากรส่วนรวมสมัยใหม่ ซึ่งรัฐบาลหรือส่วนรวมเป็นผู้สร้างเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน เช่น การสาธารณสุข การศึกษา ความปลอดภัยของสังคม ความมั่นคงทางสังคม เครือข่ายการสื่อสารโทรคมนาคม สื่อมวลชนและอินเทอร์เน็ต

ทรัพยากรที่เป็นของส่วนรวมทั้ง 3 ประเภทนี้ ทำให้ชีวิตและอารยธรรมดำรงอยู่ได้ และถือเป็นของส่วนรวมมาตลอด แต่ในโลกยุคทุนนิยมอุตสาหกรรม บริษัทข้ามชาติได้เข้ามาครอบครองทรัพยากรของส่วนรวมบางอย่าง และทำให้เป็นสินค้าสำหรับการซื้อขายเพื่อหากำไรของเอกชน ไม่ว่าจะเป็เรื่องน้ำ พืชพันธุ์ ป่าไม้ ทำให้ประชาชนเข้าไม่ถึง และมีคนยากจนขาดแคลนเพิ่มขึ้น ขณะที่บริษัทข้ามชาติก็ใช้ทรัพยากรในอัตราที่สูงกว่าการฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ของทรัพยากรเหล่านั้น ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางสังคม และความหายนะทางสภาพแวดล้อม

ข้อเสนอเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิได้ใช้ทรัพยากรส่วนรวม โดยเสมอภาคกันเพิ่มขึ้น

1.) **เปลี่ยนกฎกติกาขององค์การด้านการค้าของโลก** เช่น ข้อตกลงว่าด้วยภาษี และการค้า (GATT) และองค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งเป็นตัวการในการเปิดทางให้บริษัทข้ามชาติเข้าไปครอบครอง ใช้ทรัพยากรส่วนรวมของประเทศและชุมชน โดยให้มีข้อยกเว้นห้ามบริษัทข้ามชาติเข้าไปลงทุนและค้าขายหรือบีบบังคับให้รัฐบาลประเทศอื่นเข้าไปแทรกแซงในการจัดการทรัพยากรส่วนรวม ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชุมชน ห้ามมีข้อตกลงทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ในเรื่องที่เป็นทรัพยากรส่วนรวมของชาติและของชุมชน

การตัดสินใจในเรื่องทรัพยากรของส่วนรวม และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริการสาธารณะ เช่น การสาธารณสุข โรงพยาบาล การบริหารจัดการเรื่องน้ำ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษา การสื่อสารมวลชน การเกษตรและอาหาร วัฒนธรรม ความมั่นคงทางสังคม กิจกรรมทางวัฒนธรรม **ควรเป็นเรื่องของชุมชนและประเทศที่เกี่ยวข้องเท่านั้น**

การบริหารจัดการทรัพยากรที่เป็นของส่วนรวมต้องวางอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย มีกฎระเบียบเพื่อส่วนรวมที่ชัดเจน เช่น ต้องขายในราคายุติธรรม มีคุณภาพ ความปลอดภัย และ

ประชาชนเข้าถึงได้โดยเสมอภาคกัน ในหลายประเทศมีการแก้ไขปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการบริการงานของรัฐวิสาหกิจ เรื่องบริการสาธารณะ เช่น ประปา การแพทย์ โดยจัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้ผลิตและผู้บริโภค แทนที่จะปล่อยให้แปรรูปให้เป็นธุรกิจเอกชน

บางเรื่องเช่น ยีน เมล็ดพันธุ์ สายพันธุ์ของพืชและสัตว์ ไม่ควรถูกผูกขาดโดยบริษัทเอกชน สิทธิบัตรเป็นของเอกชน ควรวิจัยโดยองค์กรเพื่อส่วนรวม เช่น รัฐบาล หรือองค์กรที่ไม่ค้ากำไร และถือเป็นทรัพยากรของส่วนรวมเท่านั้น แม้แต่เรื่องสิทธิบัตรยา ถ้าเป็นกรณีของยาที่มีความจำเป็นต่อการต่อชีวิตมนุษย์ เช่น ยาเกี่ยวกับโรคเอดส์ ก็ควรจะให้ประเทศกำลังพัฒนาใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา คือไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์ยาแพงและผลิตยาเองได้ เพื่อที่จะทำให้ยากดังกล่าวมีราคาต่ำพอที่ประชาชนส่วนใหญ่จะซื้อหาและมีชีวิตอยู่ต่อไปได้

2.) ทำให้ข้อตกลงเรื่องสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ ขององค์การสหประชาชาติ (MEAS) มีความเข้มแข็งและมีผลบังคับใช้เพิ่มขึ้น จะต้องไม่ฟังข้ออ้างขององค์การการค้าโลก (WTO) ที่ว่า กฎระเบียบของตนที่ตกลงกันโดยรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์มีความสำคัญเหนือกว่าข้อตกลงของสหประชาชาติ

การที่จะเรียกร้องให้รัฐบาลประเทศต่าง ๆ เคารพข้อตกลงเรื่องสภาพแวดล้อมอาจจะยังได้ผลไม่เพียงพอ ต้องให้การศึกษา และระดมข้อเรียกร้องจากขบวนการของเกษตรกร ชาวพื้นเมือง ชาวประมง และองค์กรคนรากหญ้าทั้งหลาย ที่ชีวิตของพวกเขาขึ้นอยู่กับ การอนุรักษ์ทรัพยากรของส่วนรวมด้วย ปัจจุบันกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เรียกร้องว่า**ต้องให้สหประชาชาติเป็นเวทีในการถกเถียงปัญหานี้ ไม่ใช่ให้องค์การการค้าโลก (WTO) ที่เห็นแก่เรื่องการค้าเพื่อผลกำไรของบริษัทข้ามชาติ เป็นผู้ตัดสินใจ**

3.) จัดตั้งกองทุน (Trust) เพื่อปกป้องดูแลทรัพยากรส่วนรวม เพื่อประโยชน์ของชุมชน ทั้งในปัจจุบันและตลอดถึงชนรุ่นหลัง กองทุนนี้อาจจะตั้งโดยรัฐหรือประชาชนร่วมกัน จัดตั้งก็ได้ ตัวอย่างเช่น กองทุน Pacific Forest Trust ใช้วิธีการซื้อสัมปทานป่าไม้ภาคเอกชน แล้วมาดำเนินการเรื่องป่าไม้ในเชิงอนุรักษ์ กองทุน Marine Agriculture Land Trust ในแคลิฟอร์เนีย ซึ่งได้รับเงินอุดหนุนจากภาครัฐและการบริจาคของเอกชน ทำหน้าที่ปกป้องอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนเกษตรท้องถิ่นไว้ ด้วยการรับซื้อที่ดินของเกษตรกรขนาดเล็กที่ยากจน และช่วยให้เกษตรกรได้ทำอาชีพต่อไปได้

5) ความหลากหลาย (Diversity)

ความหลากหลาย หมายถึง การดำรงอยู่ของความแตกต่าง และหลากหลายของสิ่งมีชีวิต และวัฒนธรรม เป็นสภาพที่ช่วยให้ระบบนิเวศและระบบวัฒนธรรมปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงได้ดี เวลาที่มีปัญหาสามารถฟื้นคืนกลับสู่สภาพปกติได้ดีกว่า สภาพที่มีความ

หลากหลายจำกัด เช่น การทำให้การผลิตและการบริโภคเป็นแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตก เหมือนกันทั่วโลก การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการส่งออก ฯลฯ

ความหลากหลายของกรรมวิธีมีชีวิตต่างเผ่าพันธุ์ ต่างพันธุกรรมกันมาก และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทางชีวภาพ ทางสังคมและทางเศรษฐกิจ เป็นใจกลางของการมีชีวิตที่มีศักดิ์ศรี น่าสนใจและมีสุขภาพที่ดี

ความหลากหลายเป็นกุญแจของความเข้มแข็ง ความทนทาน การต่อสู้ การปรับตัวได้ดี ความมีชีวิตชีวา การฟื้นตัวได้เร็ว และความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของระบบสิ่งมีชีวิตทุกสิ่ง รวมทั้งสังคมมนุษย์ การที่มนุษย์มีประสบการณ์และวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำให้เกิดคลังของยีนทางวัฒนธรรม ที่ช่วยยกระดับความสำเร็จทางสังคม ภูมิปัญญาและจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น และนำไปสู่การสร้างชุมชนที่มีอัตลักษณ์และความหลากหลาย

ความหลากหลายทางเศรษฐกิจ เป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจท้องถิ่นแบบพึ่งตนเอง ที่มีความยืดหยุ่น ความมั่นคง และใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ความหลากหลายทางชีวภาพ (การมีเผ่าพันธุ์ พันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตที่แตกต่างกันมากมาย) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกระบวนการของระบบนิเวศที่มีลักษณะซับซ้อน ควบคุมดูแลตนเอง ฟื้นฟูสร้างตัวเองได้ใหม่ ที่ชีวิตทั้งมวลและความมั่งคั่งในโลกต้องพึ่งพา

แต่บรรษัทข้ามชาติของโลก ทำทุกอย่างที่จะทำลายความหลากหลาย เพื่อเพิ่มผลกำไรของตน พวกเขาหาทางลดต้นทุนการผลิตสินค้าและเพิ่มการควบคุมตลาด โดยการทำให้การผลิตและการทำงานเป็นเรื่องเฉพาะทางแบบเดียวกัน และกำจัดสายพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตที่ไม่ทำกำไรให้พวกเขา บรรษัทข้ามชาติทำกำไรโดยการใช้อยู่อาศัยจากการผลิตขนาดใหญ่ ลดค่าใช้จ่ายด้านการบริหารจัดการ และทำให้ปัจเจกชนและชุมชน ต้องพึ่งพาสินค้าและบริการของบริษัทที่เป็นแบบเดียวกันทั่วโลกเพิ่มขึ้น

บรรษัทข้ามชาติสร้างยี่ห้อของสินค้าของพวกเขาให้มีชื่อเสียงจนคนนิยมใช้ทั่วโลก มาแทนที่วัฒนธรรมท้องถิ่น และทำให้ประชาชนผู้เคยทำมาหากินหาเลี้ยงตัวเองได้ ด้วยการจ้างแรงงาน ทรัพยากร และการประกอบการในท้องถิ่น เพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่น ต้องไปพึ่งพาการขายแรงงานและขายทรัพยากรให้กับบรรษัทข้ามชาติของนายทุนเอกชนจากดินแดนห่างไกล ที่ประชาชนในท้องถิ่นไม่สามารถควบคุมได้

บรรษัทข้ามชาติทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยการส่งเสริมการปลูกธัญพืช ผัก และผลไม้บางอย่าง ที่เหมาะกับการปลูกขนาดใหญ่แบบอุตสาหกรรม โดยใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และการตกแต่งพันธุกรรม พันธุ์ไม้พื้นเมืองถูกทำลายหรือทอดทิ้ง ประชาชนซึ่งเคยเพาะปลูกหรือเข้าไปหาของกินของใช้จากธรรมชาติได้โดยไม่เสียเงิน ปัจจุบันต้องซื้อหาผลผลิตเหล่านี้ ในร้านค้าปลีกแบบเครือข่ายซูเปอร์มาร์เก็ต ที่เก็บเกี่ยวกำไรโดยบรรษัทข้ามชาติ

6) สิทธิมนุษยชน (Human Right)

สิทธิมนุษยชน ไม่ได้มีความหมายแค่สิทธิพลเมือง (Civil Right) และสิทธิทางการเมือง (Political Right) เช่น สิทธิในการเลือกตั้งผู้แทน สิทธิในการแสดงความคิดเห็นโดยไม่ถูกปิดกั้น ทำร้าย หรือจับกุมคุมขัง หากยังหมายรวมถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคมและสิทธิทางวัฒนธรรม ที่มนุษย์ทุกคนควรจะได้รับจากรัฐ เช่น สิทธิการมีส่วนร่วมในการปกครอง และการใช้ทรัพยากรของประเทศอย่างเป็นประชาธิปไตย สิทธิที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ ที่มีมาตรฐานพอเพียงสำหรับคนทั่วไป สิทธิที่จะได้รับบริการทั้งด้านสาธารณสุข และการศึกษาฯ⁶

เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่ต้องประกันสิทธิเหล่านี้ให้กับพลเมืองของตน ตัวอย่างเช่น ประชาชนควรมีสติที่จะมีน้ำสะอาดและปลอดภัยไว้กินไว้ใช้ เพราะเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ รัฐบาลจึงมีหน้าที่จัดหาบริการน้ำสะอาดให้กับประชาชนในราคาที่ต่ำพอที่ทุกคนจะเข้าถึงได้

ในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ มีปัญหารัฐบาลคอร์รัปชันและขาดประสิทธิภาพ ทำให้การบริการสาธารณสุขไปโรค รวมทั้งน้ำประปาทำไม่ได้ไม่ทั่วถึง และมีแนวคิดที่ผลักดันมาจากธนาคารโลก ให้มีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจสาธารณสุขไปโรค ให้เป็นของบริษัทเอกชน แต่ประเด็นคือควรหาทางปฏิรูปการบริหารจัดการของรัฐบาล ไม่ว่าจะจัดการในรูปแบบของของรัฐวิสาหกิจ หรือ สหกรณ์ผู้นำให้มีประสิทธิภาพและให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง เป็นธรรม รัฐบาลไม่ควรโอนกิจการน้ำประปาให้เป็นของเอกชน และทำให้กลายเป็นสินค้าเพื่อการหากำไรของเอกชน เพราะเท่ากับเป็นการทำให้น้ำสะอาด กลายเป็นสินค้าที่เข้าถึงเฉพาะผู้บริโภครายได้สูง ซึ่งเป็นคนรวยคนชั้นกลาง แต่คนจนเข้าไม่ถึง ประสพการณ์ในหลายประเทศพบว่า สหกรณ์ผู้นำประปา สหกรณ์ผู้ใช้ไฟฟ้าชนบท ทำงานได้มีประสิทธิภาพสำหรับส่วนรวม มากกว่ากิจการประเภทเดียวกันทั้งของรัฐวิสาหกิจและบริษัทเอกชน⁷

7) การทำมาหากินและการมีงานทำ

ระบบโลกาภิวัตน์โดยบริษัทข้ามชาติ ทำให้เกษตรกรและชาวประมงที่เคยเป็นอิสระและพึ่งตนเองได้เข้ามาสู่ระบบตลาด เป็นหนี้ และขาดทุนอย่างต่อเนื่อง กลายมาเป็นเกษตรกรและชาวประมงที่เป็นหนี้หรือเป็นคนงานตามพันธสัญญา กับบริษัท และบางส่วนอพยพไปเป็นแรงงานรับจ้างหรือผู้ประกอบการอาชีพอิสระรายย่อยในเมือง

การจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม การค้า และบริการ จ้างงานคนได้เพียงส่วนหนึ่ง เพราะระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม โดยเฉพาะบริษัทขนาดใหญ่ เน้นการใช้เครื่องจักรและคอมพิวเตอร์

⁶ กมล กมลตระกูล. ส่องกล้องสิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2550.

⁷ วิทยากร เชียงกุล. หยุควิฤตชี้ขาดด้วยระบบสหกรณ์ บ้านพระอาทิตย์ 2550

เพื่อลดต้นทุนการผลิตและการหาทำไร่ให้บรรษัท ปัจจุบันองค์การแรงงานโลกรายงานว่า มีคนงานในประเทศกำลังพัฒนาทั่วทั้งโลกราว 30% ที่ว่างงานหรือทำงานต่ำกว่าระดับ

การว่างงาน สร้างปัญหาทั้งความยากลำบากในทางกายภาพและทางจิตใจ เพราะทำให้คนว่างงานนาน ๆ รู้สึกว่าตัวเองไม่มีคุณค่า เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องแก้ไขเป็นอันดับแรก คนที่มีงานทำจำนวนมากก็ทำงานภายใต้เงื่อนไขของการถูกเอารัดเอาเปรียบ และภายใต้สภาพแวดล้อมการทำงาน ที่เสี่ยงอันตรายต่อสุขภาพและอุบัติเหตุ

ดังนั้น สังคมที่ยั่งยืนจะต้องปกป้องสิทธิในการทำมาหากิน และการมีงานทำของประชาชน ทั้งในภาคเกษตรแบบพึ่งตนเอง ภาคการผลิตแบบไม่เป็นทางการ (ประกอบอาชีพอิสระรายย่อย) และสิทธิของคนงาน ที่จะไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบในภาคอุตสาหกรรม การค้าและบริการ ผ่านขบวนการสหภาพแรงงาน สหกรณ์คนงาน สหกรณ์อื่น ๆ และองค์กรเพื่อช่วยเหลือกันและกันของประชาชนประเภทต่าง ๆ

การส่งเสริมการผลิตขนาดเล็กและขนาดกลางในท้องถิ่น จะส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การจ้างงานและเศรษฐกิจท้องถิ่น มากกว่าการผลิตขนาดใหญ่ ที่เป็นของนายทุนนอกท้องถิ่นหรือนอกประเทศ ที่มักใช้เครื่องจักร คอมพิวเตอร์ การผลิตที่ใช้ทุนเทคโนโลยีระดับสูง และทำให้มีการส่งเข้าสินค้าจากต่างประเทศ และกำไรไหลออกไปต่างประเทศมาก

8) ความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหาร

การที่บรรษัทข้ามชาติเพียงไม่กี่บริษัท เป็นผู้ควบคุมการผลิตและจำหน่ายอาหารและเมล็ดพันธุ์ และมีอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์ทางการค้าระหว่างประเทศ ทำให้เกษตรกรรายย่อยที่ผลิตแบบดั้งเดิมล้มละลาย เหลือแต่ฟาร์มขนาดใหญ่ ที่ปลูกพืชเดี่ยวโดยใช้เครื่องจักร ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าศัตรูพืช และเทคโนโลยีชีวภาพ ซึ่งทำลายทั้งสภาพแวดล้อมและวิถีสังคมแบบดั้งเดิม ประชาชนหลายร้อยล้านคนทั่วโลกไม่มีความมั่นคงและความปลอดภัยทางด้านอาหารเหมือนในยุคก่อน ที่พวกเขาทำการเกษตรแบบพึ่งตนเอง รวมทั้งหาของกินจากป่าและธรรมชาติได้

สังคมที่ยั่งยืน จะต้องเน้นการผลิตอาหารโดยชุมชนเพื่อชุมชน โดยเน้นการพึ่งตนเองในด้านการผลิต และการดูแลให้อาหารที่พวกตนผลิตและบริโภค มีความปลอดภัย เช่น ลดหรือเลิกการใช้สารเคมี และมีการกระจายอาหารถึงประชาชนอย่างทั่วถึงเป็นธรรม สังคมที่ยั่งยืน ไม่ควรพึ่งพาการนำเข้าปัจจัยการผลิตราคาสูงจากดินแดนที่ห่างไกล และไม่ควรรุ่งนำเข้าอาหารจากดินแดนที่ห่างไกล ซึ่งทำให้โลกต้องใช้งลังงานมากขึ้น เสียค่าใช้จ่ายสูง และเป็นการเพิ่มมลภาวะทำให้โลกร้อนขึ้นด้วย

9) ความเสมอภาค

การจะสร้างสังคมที่เป็นประชาธิปไตย มีสันติ และยั่งยืนได้ จะต้องสร้างความเสมอภาคหรือความเป็นธรรมเพิ่มขึ้น

หนทางที่จะแก้ไขช่องว่างความเหลื่อมล้ำต่ำสูงระหว่างชาติ คือ การที่ประเทศพัฒนา
อุตสาหกรรม ยกเลิกนี้ให้ประเทศที่ยากจนที่สุด **ปฏิรูปโครงสร้างและการทำงานขององค์กร
ระหว่างประเทศ** เช่น สหประชาชาติ ธนาคารโลก กองเงินทุนระหว่างประเทศ องค์การค้าโลกเสีย
ใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่กระจายอย่างเป็นธรรม เช่น เก็บภาษีการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่าง
ประเทศ ภาษีการทำลายสภาพแวดล้อม เพื่อช่วยให้มีเงินทุนไปช่วยการพัฒนาโลกอย่างเป็นธรรม
และสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น **ส่งเสริมการค้าที่เป็นธรรม** แทนการค้าเสรีแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา

ในระดับประเทศ ควรมีการ**ปฏิรูปทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคม** เช่น การปฏิรูป
ที่ดิน ปฏิรูปการเกษตร ปฏิรูปการคลังและภาษีอากร เก็บภาษีคนรวยในอัตราก้าวหน้า นำมาช่วย
พัฒนาคนจนให้ช่วยตนเองได้เพิ่มขึ้น ปฏิรูปรัฐธรรมนูญและการเมืองแบบกระจายอำนาจให้
ประชาชน ทำให้การเมืองภาคประชาชนเข้มแข็งขึ้น ปฏิรูปการศึกษาและสื่อสารมวลชน **ส่งเสริม
ระบบสหกรณ์ สหภาพแรงงาน กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มองค์กรประชาชนรูปแบบต่าง ๆ**
เพื่อให้ประชาชนมีความรู้และอำนาจต่อรองที่จะสร้างความเสมอภาคได้เพิ่มขึ้น ปฏิรูปการ
สาธารณสุข ปฏิรูปการใช้พลังงานทางเลือก และเทคโนโลยีทางเลือกอื่น ๆ ที่มีส่วนแก้ไขความ
ยากจนของประเทศ และเน้นการช่วยคนจนให้เข้มแข็งช่วยตนเอง และช่วยกันและกันในกลุ่มและ
ชุมชนได้เพิ่มขึ้น

5. สร้างวัฒนธรรมการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตย นอกจากจะต้องมีรัฐธรรมนูญ กฎหมาย เลือกลงตั้ง และระบบการคาน
อำนาจฝ่ายบริหารที่สมดุลแล้ว ยังจะต้องมีเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นประชาธิปไตย คือ
ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคของคนส่วนใหญ่ด้วย

การจะทำให้เกิดระบอบวัฒนธรรมที่เป็นประชาธิปไตย สมาชิกในสังคมจะต้อง
ช่วยกันหล่อหลอม สร้างค่านิยม วิถีชีวิต ที่เป็นประชาธิปไตย ทั้งในครอบครัว โรงเรียน ที่
ทำงาน ชุมชน ระบบการศึกษา สื่อมวลชน การพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ต้องช่วยทำให้ประชาชนมี
ค่านิยมทัศนคติแบบประชาธิปไตยและมีจิตสำนึกของพลเมืองที่ตระหนักว่า การจะแข่งขันและ
อยู่ร่วมกับประเทศอื่นได้อย่างมีคุณภาพชีวิตเราแต่ละคน ช่วยกันพัฒนาชุมชนและประเทศ เพื่อ
ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่อย่างเอาการเอางาน

การจะ**สร้างวัฒนธรรมการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยได้ เราต้อง**

1. **ปฏิรูปการเลี้ยงดูเด็ก** เปลี่ยนจากวิธีการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนแบบใช้อำนาจ
ใช้คำสั่ง กฎระเบียบข้อบังคับ เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้รับความรัก ความเอาใจใส่แบบเสมอต้น
เสมอปลาย มีสิทธิเสรีภาพ เสมอภาค ฝึกให้เด็กมีวินัยในตัวเองและความรับผิดชอบอย่างมีเหตุผล
รู้ว่าวินัยเป็นประโยชน์สำหรับพวกเขาและทุกคน และฝึกให้เขาคิดตัดสินใจด้วยตัวเองได้เพิ่มขึ้น

2. ปฏิรูปการศึกษา ให้มีครูอาจารย์ที่ฉลาดและมีจิตใจประชาธิปไตยที่จะรับ

ฟังนักเรียน นักศึกษา สอนให้ผู้เรียนรู้จักวิจิตรคิด วิเคราะห์ เป็นตัวของตัวเอง กล้าถาม กล้าอภิปราย การวัดผลต้องเน้นความสามารถในการเข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ปฏิบัติได้แทนการท่องจำ และทั้งรัฐภาคเอกชน ภาคสังคมประชาต้องร่วมกันขยายการศึกษาที่มีคุณภาพที่ต้องพัฒนาความฉลาดทั้งทางปัญญา อารมณ์ จิตสำนึก ให้ประชาชนทั้งประเทศเข้าถึงอย่างทั่วถึงเป็นธรรม

3. ปฏิรูปสื่อสารมวลชน ให้เป็นสื่อสาธารณะของประชาชน เสนอข้อมูลรอบด้านเชิงวิเคราะห์ ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ยกย่องความคิดอ่าน และระสนิยม ค่านิยมทางด้านศิลปะวัฒนธรรม ของประชาชนมากขึ้น

4. ปฏิรูปทางด้านศิลปวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ สภาพแวดล้อมทางสังคม ด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดแนวคิดค่านิยมในเชิงเสรีประชาธิปไตย ใจกว้าง อดกลั้น เรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น

การปฏิรูปทางสังคมทั้ง 4 ด้านนี้ต้องมีเป้าหมายช่วยทำให้พลเมืองมีค่านิยมที่สร้างสรรค์ และเป็นประชาธิปไตยดังต่อไปนี้

1. เป็นคนมีเหตุผล ยอมรับเรื่องสิทธิหน้าที่ของพลเมือง ความเป็นจริงในทางสังคมว่าเราต้องไม่ไปละเมิดสิทธิคนอื่น และรู้จักการร่วมมือ เคารพในตัวเอง เคารพในศีลธรรม และประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ชุมชนและประเทศ

2. มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีความสามัคคีเพื่อส่วนรวม ไม่ใช่เพื่อคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ระยะสั้น ๆ

3. เข้าใจความจำเป็นและประโยชน์ของการเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นพลเมืองของชุมชนและประเทศเพื่อประโยชน์ของสมาชิกทุกคนในระยะยาว การปลูกฝังความรักชาติในความหมายของการเห็นแก่ชุมชน เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ไม่ใช่การหลงชาติ ดูถูกเผ่าพันธุ์อื่น การเน้นจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยมากกว่าแนวคิดแบบปัจเจกชนตัวใครตัวมันของลัทธิทุนนิยมอุตสาหกรรมที่มีอิทธิพลมากเกินไปในปัจจุบัน

4. เคารพกฎหมายและดำเนินชีวิตในกรอบของกฎหมายที่มีเหตุผลและเป็นธรรม ถ้าเห็นว่ากฎหมายไม่เป็นธรรม ต้องเสนอแนะผลักดันให้มีการแก้ไข ไม่ใช่เลียงหรือทำผิดกฎหมาย **ต้องถือว่าระบบอภิสิทธิ์และการเล่นพรรคเล่นพวกทุจริตฉ้อฉล/หาประโยชน์ทับซ้อนทุกระดับ เป็นเรื่องที่ผิดน่ารังเกียจ ทำให้ส่วนรวมเสียหาย**

5. มีจิตใจเปิดกว้าง ยอมรับว่าสิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงได้ ทุกอย่างมีทั้งด้านบวกและลบ และพร้อมที่ปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้

6. เป็นคนที่มีความรับผิดชอบผูกพันกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป และอธิบายความชอบธรรมอย่างเป็นเหตุเป็นผลได้

7. มีจิตใจแบบเมตตา กรุณา มุทิตา เห็นใจเพื่อนร่วมประเทศ เพื่อนร่วมโลก เพื่อเพื่อเพื่อแผ่ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นธรรม ไม่มีอคติต่อผู้ที่มีความแตกต่างจากตน เช่นนับถือ ศาสนาอื่นหรือเชื้อชาติอื่น

การเน้นการให้การศึกษา ความรู้ ข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง รวมทั้งการส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะสนับสนุนให้รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยมีผลบังคับใช้ตามเจตนารมณ์ได้

สิ่งที่สำคัญคือการปฏิรูปการศึกษา สื่อมวลชน การเผยแพร่แนวคิดศาสนา จริยธรรมที่เน้นหลักธรรมมากกว่าพิธีการ เพื่อพัฒนาพลเมืองให้มีความรู้และจิตสำนึก รับผิดชอบสังคม ตระหนักถึงความจำเป็นว่าการจะยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวบ้าง เพื่อร่วมมือกันทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อเราแต่ละคนในระยะกลาง และระยะยาว มากกว่าการเชื่อในเรื่องแข่งขันแบบใครดีใครได้

ประเทศยุโรปเหนือ (สวีเดน นอร์เวย์ ฟินแลนด์) และประเทศอื่น ๆ ซึ่งประชาชนมี วัฒนธรรมประชาธิปไตยและการช่วยเหลือกันร่วมมือกันแบบสังคมประชาหรือชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศเหล่านี้ พัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมที่ เจริญก้าวหน้า ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และมีความสุขความพอใจ

ดังนั้น เรื่องสำคัญที่ประชาชนไทยต้องพยายามสร้างขึ้น **คือความรู้ค่านิยมและ วัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยที่ใจกว้าง(ลิเบอรัล) และการส่งเสริมร่วมมือกันเพื่อส่วนรวม** ควบคู่ไปกับการปฏิรูปด้านกฎหมาย การเมือง และเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อสร้างความ โปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริตเป็นธรรมและความฉลาดแบบมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม การพัฒนาประเทศ ควรไปในแนวทางเลือกใหม่ เช่นระบบเศรษฐกิจแบบสหกรณ์ผู้ผลิตผู้บริโภค สังคมนิยม ประชาธิปไตย รัฐสวัสดิการและชุมชนสวัสดิการ เพราะการพัฒนาประเทศแนวทุนนิยม อุตสาหกรรมผูกขาดที่เป็นบริวารที่รัฐบาลทุกรัฐบาลทำมาจนถึงยุคปัจจุบันนั้นมันแต่จะทำให้คนรวย คนมีความรู้มากส่วนน้อยเอาเปรียบคนส่วนใหญ่ และสนับสนุนให้ปัญหาการซื้อเสียง ขายเสียงใช้อำนาจอิทธิพลระบบอุปถัมภ์คงดำรงอยู่ โดยแก้ไขได้ยาก

การกล้าคิดวิเคราะห์เพื่อหาทางเลือกอื่นที่ดีกว่า

ระบอบประชาธิปไตยของแท้ (อ่านหัวข้อ 1) จะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับปฏิรูปกระบวนการ เรียนรู้ของคนทั้งประเทศใหม่ ให้คนไทยคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล มีหลักวิชาการ รู้จักมอง อะไรได้กว้างไกลอย่างวิพากษ์วิจารณ์ มีวุฒิภาวะ ไม่มองแบบแบ่งเป็น 2 ขั้วอย่างง่ายเกินไป วิเคราะห์สภาพสังคมแบบเจ้าขุนมูลนาย ระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองและทุนนิยมผูกขาดทาง

เศรษฐกิจ⁸ ปัญหาสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองเศรษฐกิจอย่างวิพากษ์วิจารณ์และเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ เพื่อแสวงหาพัฒนาทางเลือกใหม่ที่เน้นประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นด้านหลัก

ประชาชนต้องเรียนรู้ที่จะ**เชื่อมั่นในพลังของตนเอง กลุ่มและชุมชน** เชื่อมั่นในเรื่อง**สิทธิความเสมอภาค เลิกหวังพึ่งคนมีอำนาจแบบระบบอุปถัมภ์ และร่วมมือกันจัดตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนตรวจสอบผลักดัน**ให้นักการเมือง นายทุน ข้าราชการ เลิกแก่งแย่งผลประโยชน์ระยะสั้นเฉพาะหน้า เลิก/ลดการโกง การหาผลประโยชน์ทับซ้อน หาทางทำให้คนฉลาดและมีจิตสำนึกมากพอที่จะยอมลดผลประโยชน์ระยะสั้นและความหลงตัวเอง ตระหนักมากขึ้นว่า **การร่วมมือกันแก้ปัญหาอย่างตรงไปตรงมาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม** คือการรักษาผลประโยชน์ตัวเองและลูกหลานของตนในระยะยาวนั่นเอง

หากส่งเสริมให้ประชาชนฉลาดขึ้น ประชาชนจะสามารถคิดหาทางเลือกในการพัฒนาที่ดีกว่าทุนนิยมอุตสาหกรรมผูกขาดในปัจจุบันได้ เช่น **ทุนนิยมแบบรัฐสวัสดิการ สังคมนิยม ประชาธิปไตย ระบบสหกรณ์ และธุรกิจเอกชนที่พนักงานและประชาชนเข้าไปถือหุ้นมากขึ้น** สหกรณ์ผู้ผลิตและผู้บริโภค สหภาพแรงงาน องค์กรประชาชน สภาชุมชน มีอำนาจต่อรองกับนายทุนและมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจมากขึ้น

นอกจากนี้ก็อาจผสมผสานกับการพัฒนาเศรษฐกิจแนวพุทธ ที่เน้นทางสายกลาง การใช้ชีวิตเรียบง่าย ประหยัด ทำดี ไม่เบียดเบียนคน สัตว์ และธรรมชาติ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความเมตตา กรุณา มุทิตา และ**แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน** คำนึงถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและ**สภาพแวดล้อม** ตลอดจนคุณภาพชีวิตและความสุขสงบของคนส่วนใหญ่ มากกว่าการเน้นการเพิ่มความเจริญเติบโตของรายได้ประชาชาติแบบแนวทางการพัฒนาแบบทุนนิยมผูกขาดในปัจจุบัน ซึ่งสร้างปัญหาทั้งการเอาเปรียบคนและธรรมชาติ และสร้างความขัดแย้งการขาดความสมดุลและวิกฤติทางเศรษฐกิจ การเมือง สภาพแวดล้อมชนิดไม่มีทางแก้ได้ ถ้าไม่เปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาประเทศใหม่โดยสิ้นเชิง⁹

6. การให้การศึกษาและพัฒนาพลเมืองที่รับผิดชอบ

- **พัฒนาประชาชนให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้และจิตสำนึก**

การจะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดเพื่อประโยชน์คนส่วนใหญ่ได้ ไม่ใช่อยู่แค่การแก้ไขรัฐธรรมนูญและปฏิรูประบอบการเลือกตั้ง หากจะต้อง **ปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เกิดการกระจายทรัพย์สินและรายได้เป็นธรรม (ประชาธิปไตย**

⁸ วิทยากร เชียงกูล ปฏิวัติประชาธิปไตยเพื่อแก้ไขวิกฤติของชาติ สายธาร 2551

⁹ วิทยากร เชียงกูล วิกฤติเศรษฐกิจโลก และทางออกของประเทศไทย บ้านพระอาทิตย์ 2551

ทางเศรษฐกิจ)และปฏิรูปการศึกษา / สื่อมวลชน / และการจัดตั้งกลุ่มองค์กรประชาชน เช่นสหภาพแรงงาน สหพันธ์เกษตรกร สมาคมวิชาชีพ สหกรณ์ฯ ที่มีองค์ความรู้และอำนาจต่อรองเพิ่มขึ้น (ประชาธิปไตยทางสังคม) ควบคู่กันไปด้วย

การปฏิรูปจะต้องเริ่มต้นจากการรณรงค์เผยแพร่ความรู้ / ความคิด ให้ประชาชนตระหนักว่าเราต่างเป็นพลเมือง คือเลือกมาอยู่ในเมือง ยอมรับการปกครองของรัฐบาล เพราะเรามีสัญญาประชาคมร่วมกันกับผู้ปกครองว่า พลเมืองเป็นเจ้าของทรัพย์สินสมบัติสาธารณะ ทั้งรัฐวิสาหกิจ คลื่นความถี่ วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ฯ และเป็นผู้เสียภาษีทั้งทางตรงและทางอ้อม (ผ่านการซื้อสินค้าต่าง ๆ) โดยได้มอบหมายให้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเป็นผู้บริหารจัดการแทน เพื่อประโยชน์ของสมาชิกทั้งหมดในสังคม

ถ้ารัฐบาลทำหน้าที่บริหารจัดการ/ปกครองทำไม่ได้ตามสัญญาประชาคม พลเมืองมีสิทธิเข้าชื่อยื่นถอดถอน ชุมนุมคัดค้าน และรณรงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยสันติวิธี มีสิทธิต่อแย้งที่จะไม่เชื่อฟัง ไม่รวมมือกับรัฐบาลที่ทุจริตฉ้อฉลและใช้อำนาจบาตรใหญ่อย่างไม่ชอบธรรมได้

- ส่งเสริมให้พลเมืองเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจและเรียนรู้ประชาธิปไตยจากภาคปฏิบัติ

งบประมาณที่รัฐบาลใช้บริหารประเทศล้วนมาจากภาษีและรายได้จากการให้สัมปทาน / การหารายได้จากสาธารณสมบัติและรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นของประเทศชาติหรือของประชาชนร่วมกัน ประชาชนในฐานะพลเมือง จึงมีสิทธิที่จะได้รับบริการการศึกษา สาธารณสุข บริการด้านสาธารณะ และโครงการพัฒนาต่าง ๆ จากรัฐอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

เมื่อเป็นสิทธิที่พลเมืองควรได้ พลเมืองจึงไม่จำเป็นต้องรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณหรือรู้สึกว่าเป็นผู้อยู่ภายใต้อุปถัมภ์ผู้ปกครองคนใดหรือพรรคใด นักการเมืองและข้าราชการรวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ ที่กินเงินเดือนและใช้ทรัพยากรจากภาษีประชาชน ต่างหากที่ควรจะรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณของพลเมือง เจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องทำงานให้บริการอย่างซื่อตรงและมุ่งประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติ ซึ่งพวกเขาและลูกหลานจะได้ประโยชน์ในระยะยาวด้วย

การจะช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงเรื่องความเป็นพลเมืองผู้มีสิทธิมีศักดิ์ศรี ต้องส่งเสริมให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้เรื่องสิทธิจากภาคปฏิบัติในชีวิตจริงด้วย เช่น ในครอบครัว ควรเลี้ยงดูลูกอย่างเป็นประชาธิปไตยด้วยเหตุด้วยผล ส่งเสริมให้เด็กมีความภูมิใจในตัวเอง และมีจิตสำนึกเป็นพลเมืองที่รักชาติ เห็นแก่ส่วนรวม คิดตัดสินใจเป็น

ในสถาบันการศึกษา ครูอาจารย์ต้องเคารพสิทธินักเรียน นักศึกษา ส่งเสริมให้พวกเขาตัดสินใจ จัดให้มีการเลือกหัวหน้าชั้น มีสภานักเรียน สภานักศึกษา สภาคณาจารย์ สมาคมผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาและสภามหาวิทยาลัยที่มีการเลือกสรรผู้แทนอย่าง

เป็นประชาธิปไตย คณะกรรมการสถานศึกษา (และสภามหาวิทยาลัย) มีตัวแทนนักเรียนนักศึกษา ครูอาจารย์และบุคคลากร ผู้ปกครองและผู้นำในชุมชนรวมอยู่ด้วย

การจะปฏิรูปการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ ควรแก้ไขกฎหมายและโครงสร้างการบริหารให้คณะกรรมการและผู้บริหารสถานศึกษามีสิทธิอำนาจและบทบาทเพิ่มขึ้น และ**ลดอำนาจรัฐมนตรีและข้าราชการระดับสูงกระทรวงศึกษาธิการ** โดยควรให้เป็นเพียงผู้ประสานงาน ผู้ส่งเสริมมาตรฐานและการประกันคุณภาพ มากกว่าผู้สั่งการจากบนลงล่าง เนื่องจากพวกเขามักจะหัวเก่าและติดยึดผลประโยชน์ตนเองมากกว่าที่จะสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในที่ทำงาน ควรบริหารงานแบบประชาธิปไตยที่พนักงานมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้พนักงานจัดตั้งสหภาพแรงงาน สหกรณ์ออมทรัพย์ และให้พนักงานมีตัวแทนเข้าร่วมในคณะกรรมการนโยบายและบริหารของบริษัทและองค์กรต่าง ๆ

ในชุมชน ควรส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ **สมาคมอาชีพ สภาชุมชน**ขนาดเล็กระดับหมู่บ้านหรือกลุ่มบ้านที่ทุกคนสามารถเข้าร่วมประชุมถกปัญหาและลงมติได้ (แบบของประเทศเวเนซุเอล่า) จะทำให้ประชาชนเรียนรู้ประชาธิปไตยระดับรากหญ้าได้ดีที่สุด ส่วนองค์กรปกครองท้องถิ่นระดับตำบลและจังหวัด ควรปฏิรูปกระบวนการเลือกตั้งและการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร เช่นจัดให้มีการประชุมใหญ่ ที่เปิดให้คนทั้งชุมชนเข้ามาร่วมประชุมได้ทุก 3-6 เดือน เพื่อถกเถียงเรื่องงบประมาณ แนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ การตรวจสอบเรื่องการทุจริตข้อฉ้อ การทำประชาพิจารณ์ และการลงประชามติในเรื่องที่สำคัญ รวมทั้งต้องให้ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อยื่นเรื่องให้กต. จัดการออกเสียงลงประชามติถอดถอนผู้บริหารที่เชื่อว่าทุจริตข้อฉ้อ ร่ำรวยผิดปกติ ทำงานขัดต่อกฎระเบียบและจริยธรรมได้

- **ปฏิรูปการศึกษาและสื่อมวลชนเพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ**

การปฏิรูปการศึกษา / สื่อมวลชนอย่างได้ผลต้องปฏิรูปคุณภาพครูอาจารย์ และผู้ทำงาน และการจัดการสื่อสารมวลชนอย่างขนานใหญ่ **รณรงค์ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ประชาชนรักการอ่าน การเรียนรู้ พัฒนาตนเอง คิด วิเคราะห์ในเชิงเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์เป็น** เลิกเรียนแบบท่องจำและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแบบด้านเดียว ที่ทำให้ประชาชนเชื่อตาม ๆ กันด้วยอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าด้วยเหตุผล

การศึกษาและสื่อมวลชนควรเน้นการพัฒนา**ความฉลาดทางด้านปัญญา ด้านอารมณ์ และด้านจิตสำนึกต่อส่วนรวม** (จริยธรรม คุณธรรม) ควบคู่กันไป เน้นการทำให้เด็กเยาวชนประชาชน มีความภูมิใจ มั่นใจในตัวเอง ภูมิใจในประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของชุมชนและประเทศ มีวุฒิภาวะในการเข้าใจปัญหาและคิดหาทางแก้ไขอย่างสร้างสรรค์ และลุ่มลึก

เป็นเหตุเป็นผล วิเคราะห์ทั้งข้อดีและข้อเสียทั้ง 2 ด้านอย่างรอบคอบ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมในระยะยาว (แทนการสอนและการสอบแบบเน้นคะแนนและการแข่งขันเอาชนะคนอื่นเพื่อหาเงินให้ได้มากที่สุดด้านเดียว)

ครูอาจารย์และสื่อมวลชนต้องเข้าใจและช่วยอธิบายต่อว่า ประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่องแค่เลือกผู้แทน แต่หมายถึงพลเมืองมีสิทธิ เสมอภาค เสรีภาพทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่จะได้ประโยชน์จากการบริหารบ้านเมืองและการใช้ทรัพยากรส่วนรวม การออกและบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ อย่างยุติธรรม และพลเมืองมีบทบาทในเรื่องที่เกี่ยวกับส่วนรวมได้ตลอดเวลา ทั้งวิพากษ์วิจารณ์เสนอแนะ คัดค้าน ประท้วง เสนอกฎหมายใหม่ ยื่นเรื่องถอดถอนผู้แทนและเจ้าหน้าที่รัฐที่ทุจริตหรือด้อยประสิทธิภาพ

ความตระหนักว่าส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตัว คือพลังสร้างสรรค์ที่สำคัญที่สุด

การที่ประเทศจะแข่งขันสู้ประเทศอื่นในทางเศรษฐกิจได้ เราต้องสร้างความสำนึกเรื่องความรักหมู่คณะ ความรักชาติ การทำงานร่วมกันเป็นทีม การทำงานเพื่อชุมชน เพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริง สังคมที่จะสร้างความรักชาติได้อย่างแท้จริงต้องเป็นสังคมที่ยอมรับนับถือประชาชนพลเมืองเป็นส่วนสำคัญ ให้เขามีส่วนเป็นเจ้าของประเทศ และได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์และฐานะศักดิ์ศรีที่เป็นธรรม

การจะสอนความรักชาติอย่างได้ผล ต้องสอนประวัติศาสตร์สังคมที่ยกย่องยอมรับบทบาทของประชาชนพลเมืองด้วย ไม่ใช่ยกย่องเฉพาะผู้นำระดับสูง ต้องส่งเสริมให้ประชาชนภูมิใจในความเป็นพลเมืองชุมชนและวัฒนธรรมประจำชาติ และสามารถเข้าร่วมแสดงบทบาทเพื่อพัฒนาชาติได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น กระตุ้นให้คนรักชาติด้วยการขยันเรียน ขยันทำงานเพื่อช่วยพัฒนาชาติ นิยมใช้ของภายในประเทศมากกว่าของสั่งเข้ามาจากต่างประเทศ เสียภาษีอย่างตรงไปตรงมา ทำหน้าที่พลเมืองดี เลือเพื่อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติที่ยากจนและด้อยโอกาส

การจะทำให้เกิดการเมือง / เจ้าหน้าที่รัฐเล็กร้อลดทุจริตฉ้อฉล ต้องปฏิรูปปปช. (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต) และกกต. รวมทั้งองค์กรอื่น ๆ ให้เข้มแข็งขึ้นอีกหลายเท่า นอกจากจะปฏิรูประบบการเมืองและระบบราชการแล้ว ต้องทำให้คนเกิดความรักชาติอย่างเข้าใจชัดเจนว่าการทุจริตฉ้อฉลเป็นการทำลายความเข้มแข็งและความมีประสิทธิภาพของคนและองค์กร ทำให้ประเทศไทยไปแข่งขันสู้คนอื่นเขาไม่ได้ และคนไทยทั้งหมดรวมทั้งลูกหลานจะอยู่รอดอย่างมีคุณภาพชีวิตไม่ได้ฯลฯ

การจะพัฒนาระบบประชาธิปไตยที่แท้ รวมทั้งการเลือกตั้งให้ได้นักการเมืองที่เห็นแก่ส่วนรวม ขึ้นอยู่กับการพัฒนาการศึกษาและวัฒนธรรมแบบใหม่ที่ช่วยให้ประชาชนคิดวิเคราะห์เป็น มีความฉลาดและจิตสำนึกแบบพลเมืองที่เห็นว่าประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีวัฒนธรรมที่ใจกว้าง รับผิดชอบ/เคารพสิทธิเสรีภาพของคนส่วนน้อย และ

ปัจเจกชนที่คิดแตกต่างแต่ไม่เป็นภัยต่อส่วนรวมด้วย ต่อเมื่อสังคมเอาใจใส่ในการสร้าง
พลเมืองให้มีความฉลาดและความเข้มแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างจริงจังเท่านั้น คนไทยจึงจะใช้
ปัญญารวมหมู่ทำงานร่วมกันแบบแข่งขันกับประเทศอื่นๆและอยู่อย่างมีคุณภาพชีวิตและมี
ศักดิ์ศรีได้